

CHREMATONIMY

NAZWY OBIEKTÓW I INSTYTUCJI ZWIĄZANYCH Z NOWOCZESNĄ CYWILIZACJĄ

- Chrematonimy (nazwy obiektów kulturowych) to nazwy własne wytworów jednostkowych lub seryjnych pracy ludzkiej, najczęściej nie związane na stałe z określonym krajobrazem. Jest to definicja szeroka, uwzględnia też wytwory pracy umysłowej: utwory literackie, obrazy, rzeźbę
- Kosyl zawęży definicję do „niektórych materialnych wytworów ręki ludzkiej, przemysłowych lub rękodzielniczych”
- Dyskusyjna jest kwestia, czy chrematonimia ma obejmować nazwy obiektów nie związanych na stałe z określonym krajobrazem
- Buczyński do chrematonimów zalicza: nazwy budynków, przedsiębiorstw, grup ludzkich (np. zespołów muzycznych i sportowych), wyrobów, przedmiotów
- **Kosyl stwierdza, że ideonimy niesłusznie są zaliczane do chrematonimów. Do chrematonimii właściwej zalicza nazwy wyrobów kosmetycznych, środków czystości, wyrobów cukierniczych, używek, środków transportu, niektórych rodzajów broni i obiektów wojskowych, sprzętu gospodarstwa domowego, sprzętu audiowizualnego, mebli, dzwonów, nazwy własne rzadkich okazów natury: kamieni szlachetnych, pereł, złota. Ideonimy, a więc nazwy budynków związanych z kulturą i rekreacją: teatrów, kin, will, domów wczasowych; lokali gastronomicznych i handlowych; zakładów przemysłowych, jednostek wojskowych i zespołów muzycznych zalicza do tzw. Chrematonimii niewłaściwej**
- **Zwoliński wykluczył z chrematonimii nazwy okrętów, dzwonów, statków kosmicznych, spółdzielni mieszkaniowych, wiatrów i huraganów, tytuły utworów literackich, muzycznych, obrazów, rzeźb, chyba że w tytułach tych występują nazwy**

własne: osobowe lub geograficzne. Same tytuły należą wg niego do onomastyki literackiej. Do chrematonimii zaliczył nazwy przedsiębiorstw, fabryk, instytucji, firm, nazwy towarów, samolotów i pociągów ekspresowych

- W wykazie onomastycznej terminologii słowiańskiej do chrematonimii zalicza się:
 - a) nazwy zjawisk społecznych, np. świąt
 - b) instytucji społecznych
 - c) przedmiotów i produktów: jednostkowego produktu, np. **dzieła sztuki**, dzwonu, statku, oraz przedmiotów seryjnych, np. samochodów, motorowerów, maszyn do pisania, kosmetyków itd.

- Rodzaje chrematonimów:
 - ✓ Chrononimy – nazwy epok, świąt, uroczystości (Breza wprowadza tu termin heortonimy)
 - ✓ Akcjonimy – nazwy wydarzeń historycznych (wojny, festiwale, układy, umowy)
 - ✓ Aktonimy (dokumentonimy)– nazwy umów dyplomatycznych
 - ✓ Faleronimy – nazwy orderów, odznaczeń, tytułów
 - ✓ Ergonimy lub instytucjonimy – nazwy instytucji, przedsiębiorstw, partii, organizacji, stowarzyszeń
 - ✓ **Ideonimy – tytuły dzieł literackich, muzycznych, filmów, dzieł sztuki**
 - ✓ Pragmatonimy – nazwy własne zwierząt hodowlanych i roślin ozdobnych, drzew owocowych (owocowych tradycji polskiej wyróżniamy tu zgonimy dla zwierząt, fitonimy dla roślin, a podrzędny gatunek to dendronimy – nazwy drzew)
 - ✓ Porejonimy – nazwy środków transportu
 - ✓ Unikatonimy – nazwy pojedynczych egzemplarzy jakiegoś urządzenia, przedmiotu, środka lokomocji
 - ✓ Tyronimy – nazwy serów
 - ✓ Mitonimy – mitologiczne nazwy własne
 - ✓ Bionimy – imiona istot żywych, tj. ludzi, zwierząt i roślin
 - ✓ Nie ma terminu na oznaczenie nazw firmowych, fabrycznych, ogólnych

- Cechy konstytutywne chrematonimów:
- **specyficzne cechy przedmiotu badań**
 - denotaty są albo obiektami pojedynczymi albo zbiorowymi (nazwy firmowe)
 - w przypadku egz. pojedynczych nastąpił proces deproprializacji nazwy, czyli apelatywizacji lub dechrematyzacji, tj. przejścia z kategorii nazw własnych do kategorii wyrazów pospolitych
 - **charakterystyczne cechy językowe**
 - **nieprzekładalność (z wyjątkiem m.in. tytułów)**
 - **klasa przejściowa między apelatywami a nazwami własnymi (często nabierają charakteru nazw pospolitych)**
 - **pod względem słowotwórczym są nazwami przeniesionymi (odapelatywne, odimienne, odmiejscowe) lub nieprzeniesionymi (nazwy pociągów, zespołów muzycznych)**
 - pragmatyczne funkcjonowanie nazw:
 - funkcja identyfikacyjna (sygnifikacyjna) – nazwa wskazuje na obiekt (denotat, referenta)
 - funkcja semantyczna
 - funkcja aluzyjna
 - funkcja reklamowania
 - funkcja lokalizująca

Małgorzata Spychała